

УДК 657.411.8

Василенко Н.К.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту**Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу***ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ ХЕДЖУВАННЯ**

Розглянуто вимоги до документального оформлення операцій хеджування. Сформульовано основні принципи побудови і змісту робочих документів, які використовуються для обліку операцій хеджування. Запропоновано робочі документи для обліку та аналізу операцій хеджування.

Ключові слова: хеджування, фінансові інструменти хеджування, робочі документи хеджування, облік хеджування, документування операцій хеджування.

Василенко Н.К. ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ УЧЕТА ОПЕРАЦИЙ ХЕДЖИРОВАНИЯ

Рассмотрены требования к документальному оформлению операций хеджирования. Сформулированы основные принципы построения и содержания рабочих документов, которые используются для учета операций хеджирования. Предложены рабочие документы для учета и анализа операций хеджирования.

Ключевые слова: хеджирование, финансовые инструменты хеджирования, рабочие документы хеджирования, учет хеджирования, документирование операций хеджирования.

Vasylenko N.K. INFORMATION FORMING FOR HEDGE ACCOUNTING

Hedge documentation requirements were considered. Hedge transactions accounting working papers structure and content main principles were formed. Working papers for hedge transactions accounting and analysis were suggested.

Keywords: hedging, hedging financial instruments, hedging working papers, hedge accounting, hedge documentation.

Постановка проблеми. Вагомим фактором невизначеності для прийняття рішень є неповна і недостовірна інформація у документації та звітності про результати діяльності. Одночасно зростають вимоги до системи інформаційної підтримки обліку операцій хеджування, зокрема до системи внутрішньої звітності.

В економічній літературі бухгалтерський облік визначається як процес ідентифікації, квантифікації та комунікації (передачі) економічної інформації, яка дозволяє вирішити неясні господарські ситуації та приймати ефективні управлінські рішення. Мова йде вже не про мистецтво запису взагалі, а про інформаційний процес, по-друге, введено нові поняття (ідентифікація – дозволяє акцентувати увагу на моменті «впізнання» факту господарської діяльності; квантифікація – кількісне вимірювання фактів господарської діяльності з використанням будь-яких вимірників; комунікація – передавання інформації), по-третє, що особливо важливо, акцентується увага на аналізі неясних господарських ситуацій (всі відхилення від очікуваних результатів) і виробленню в результаті аналізу дієвих управлінських рішень [1].

Зважаючи на це, бухгалтерська інформація щодо операцій хеджування має бути об'єктивною, достовірною та оперативною. Це зумовлює певні вимоги у документальному оформленні операцій хеджування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемними питаннями документального оформлення операцій займаються такі вчені-економісти, як Г.Г. Кірейцев, Л.К. Сук, П.Я. Хомин, Г.А., Ф.Ф. Бутинець, В.В. Сопко, Г. Кім та ін.

Так, група авторів вважають: «На всіх етапах суспільного розвитку для контролю та регуляції господарських процесів використовується певна інформація. Для одержання цієї інформації необхідно організувати збір інформації про господарські операції та явища, що відбуваються в діяльності підприємств, її вимір, реєстрацію, узагальнення. Побудова первинних документів повинна відповідати цим вимогам, здійснення бухгалтерського аналізу, процесів, що відбуваються в діяльності підприємства, забезпечити контроль і управління діяльністю підприємства» [2, с. 3].

Ф.Ф. Бутинець зазначає: «Однією із умов успішної діяльності підприємства є якість управління ним, яке залежить від рівня інформаційного забезпечення керівництва. Тому в процесі підготовки інформації для управління життєво важливою стає організація належного документування господарських операцій і документообороту. Якщо на підприємстві не налагоджена чітка робота з документами, то в результаті погіршується управління, оскільки воно залежить передусім від якості та оперативності приймання-передачі інформації, налагодження довідково-інформаційної служби, чіткої організації пошуку, зберігання і використання документів» [3, с. 191]. Таким чином, слід погодитись з автором, що бухгалтерський облік є тією підсистемою управління діяльності підприємства, яка покликана не лише забезпечувати генерування управлінських рішень, але надавати можливість вибору альтернативних варіантів. Документація має містити тільки важливі показники, тобто ті, на підставі яких приймаються рішення про операції хеджування і які використовуються в обліковому процесі, задовольняти потреби в інформації максимальної кількості користувачів. Фіксація інформації в бухгалтерських документах має підпорядковуватись принципам необхідності, доцільності, економічності.

Слід зазначити, що предметом відображення в обліку операцій хеджування є не тільки господарські операції хеджування, але й зміни курсів валют, котирування цінних паперів, зміни у нормативному регулюванні і т. п.

Бухгалтерія за Джорджем Сортером, повинна відповідати трьом вимогам: 1) метою обліку є надання інформації про всі «істотні» події, які можуть бути використані у безлічі моделей прийняття рішень; 2) функцією обліку є непряме надання даних для моделі прийняття рішень, а максимально можливого обсягу даних, з яких користувач (управлінець) з урахуванням індивідуальних особливостей його моделі прийняття рішень міг би вибрати необхідну йому інформацію; 3) завданням обліку є максимально можливе прогнозування за даними про зовнішні зміни, майбутні можливі події [4].

Важелем, що пов'язує всі аспекти управління та прямо впливає на його результативність, є внутрішня звітність. Питання створення і удосконалення на підприємстві ефективної системи внутрішньої звітності досліджувалося неодноразово вітчизняними практиками і науковцями – Колісником М., Ластовецьким В., Нападівською Л., Петрик О., Прохоровою Л., іншими. Втім необхідність створення системи внутрішньої звітності з операцій хеджування вимагає її постійного удосконалення з метою достовірного відображення цих операцій.

Однак науковці погоджуються з тим, що створення системи внутрішньої звітності для управління діяльністю на підприємствах має ґрунтуватися на принципах системності і комплексності [5, с. 54; 6, с. 70].

Соболь Г.О, досліджуючи основні принципи підготовки форм внутрішніх звітів та вимог до їх змісту, робить такі узагальнення:

- структура внутрішньоуправлінської звітності повинна відповідати одночасно операційному, тактичному та стратегічному рівням управління;
- підготовка форм внутрішньоуправлінської звітності повинна базуватися на принципах цільового спрямування, адресності, оптимальності, зрозумілості;
- зміст управлінських звітів повинен інформаційно забезпечувати реалізацію функції прийняття внутрішньоуправлінського рішення, планування і контролю, координації дій.

Ластовецький В.О. [7, с. 5] зазначає, що призначена для прийняття внутрішніх рішень звітність повинна дозволити розглядати облікову інформацію в динаміці, порівнянні з плановими показниками, розкривати її структуру; враховувати минулу, теперішню і майбутню діяльність, забезпечувати можливість аналізу відповідно до економічної ситуації, бути наданій у простій та зрозумілій формі, носити конфіденційний характер, розроблятися з урахуванням потреб менеджерів відповідного рівня, бути доступною в режимі реального часу або з мінімальною часовою затримкою.

Правилам і принципам складання фінансової звітності в Україні завжди приділялось багато уваги. Однак до недавнього часу внутрішня звітність як окремий елемент бухгалтерського обліку не розглядалася. Не знаходять відображення ці питання і в існуючій системі нормативного регулювання обліку. Це в свою чергу означає, що систематизація і визначення загальних принципів складання внутрішніх документів стає об'єктивною необхідністю для всіх підприємств, що зіткнулися з проблемою обліку хеджування.

Важливим напрямком удосконалення бухгалтерського обліку операцій хеджування є регламентація первинної документації, а саме створення уніфікованих типових форм документації і звітності для фіксації однакових господарських операцій у суб'єктів підприємницької діяльності. Застосування регламентованих документів в операціях хеджування призведе до створення спеціалізованих форм, які дадуть змогу враховувати всю особливість хеджування. З іншого боку надмірно імперативне регулювання роботи облікової системи надмірно витратною.

Облікових концепцій безліч, і усі вони мають право на існування [8, с. 146]. Практикуючий бухгалтер повинен мати можливість вибору тих або інших методологічних прийомів, що знаходить своє відображення в обліковій політиці організації.

Навпаки, зниження зовнішньої дії на облікову систему при визначенні мінімально допустимих ви-

мог до рівня самоорганізації облікової системи (через затвердження концепції обліку, основних принципів і понять, критеріїв визнання і методів оцінки основних фінансових показників) здатне підвищити ефективність системи, її стійкість до змін.

Відмова від надмірного імперативного нормативного регулювання облікової системи дає можливість розширити межі достовірності фінансової звітності (оскільки згладжує проблему відповідності фінансової звітності нормативним вимогам щодо її формування), а звідси, підвищити її реалістичність (оскільки створює умови для забезпечення відповідності звітності фактичному стану справ в організації) [9, с. 54].

Однак питання сьогодні полягає в тому, що існуючі форми фінансової звітності не задовільняють користувачів необхідною інформацією, а система внутрішньої звітності, яка дала можливість отримувати таку інформацію, на сьогодні не розроблена. Розв'язання даного завдання полягає у створенні внутрішньої звітності за операціями хеджування, яка міститиме ширшу інформацію і дасть можливість в результаті отримати більшу кількість показників у порівнянні з уніфікованою фінансовою звітністю. Ці форми внутрішньої звітності пропонуються для кожного виду хеджування, оскільки уніфікована система документації у результаті існування значних відмінностей між інструментами хеджування не дозволить врахувати всіх моментів, необхідних для прийняття управлінських рішень.

Постановка завдання. Сформулювати основні принципи побудови і змісту робочих документів, які використовуються при обліку операцій хеджування, та навести інформацію, яка повинна бути розкрита в робочій документації для визнання обліку хеджування та оцінки його ефективності

Виклад основного матеріалу дослідження. Робочі документи для аналізу операцій хеджування слід визначити як систему взаємозв'язаних показників, що характеризують умови і результати хеджування.

Складання таких робочих документів є одним з етапів облікового процесу хеджування, тому вони складаються з узагальнюючих показників, які одержують протягом звітного періоду за допомогою відповідної обробки даних поточного обліку. Робочі документи можуть містити як кількісні, так і якісні показники, як у вартісному, так і в натуральному виразах. Таким чином, робочі документи є джерелом інформації для аналізу і ухвалення рішень.

Слід зазначити, що при формуванні системи робочих документів потрібно:

- визначити форму документів і відповідального за їх складання;
- скласти схему формування внутрішніх звітів, визначити джерело початкової інформації;
- наділити відповідального повноваженнями координатора, тобто адміністративно дозволити йому отримання інформації у її джерела;
- визначити користувачів інформації про операції хеджування і форму, в якій вона буде їм надаватися.

Сформулюємо принципи побудови і змісту робочих документів, які характеризують саму суть даного елементу обліку хеджування:

1) доцільність – інформація, що узагальнюється в робочих документах, повинна відповідати меті, для якої вона була підготовлена;

2) об'єктивність і точність – робочі документи не повинні містити суб'єктивної думки і упереджених оцінок; ступінь погрешності в звітах не повинен перешкоджати ухваленню обґрунтованих рішень;

якщо ж оперативність, швидкість представлення звітності відображатиметься на точності інформації, слід прагнути до мінімізації даного чинника;

3) оперативність – робочі документи повинні складатися у встановлений термін, що необхідне для аналізу та ухвалення рішень;

4) стислість – в документах не повинно бути зайвої, надмірної інформації: Чим менший обсяг звіту, тим більш оперативно можна опрацювати його зміст і ухвалити потрібне рішення;

5) ефективність – витрати на складання внутрішньої звітності повинні бути зіставними з вигодами від одержаної управлінської інформації.

Метою складання робочих документів обліку хеджування є забезпечення управлінського персоналу всіх рівнів необхідною інформацією. Внутрішня звітність повинна забезпечити можливість швидкого огляду і оцінки фактичних результатів, визначення недоліків в даний час і на майбутнє, вибору оптимальних варіантів управлінських рішень. Сформувані звітності, що дозволяють отримати інформацію для вирішення комплексу проблем, вельми не просто. Добитися задовільних результатів можна тільки спільними зусиллями керівників і бухгалтерів, інших фахівців (економістів, плановиків і т. п.).

Спеціальні вимоги до робочих документів полягають в наступному:

- 1) гнучка, але одноманітна структура;
- 2) зрозумілість інформації;
- 3) оптимальна частота складання;
- 4) придатність для аналізу і оперативного контролю.

Гнучка, але одноманітна структура звітної інформації витікає з самої суті операцій хеджування. Система обліку і внутрішньої звітності не може знаходитися у стадії перманентної зміни. Вона може мінятися тільки дискретно у зв'язку з істотними змінами в характері операцій хеджування.

Гнучкість і одноманітність внутрішньої управлінської інформації забезпечується тим, що на первинному рівні реєстрації накопичується необхідний обсяг даних, які потім можуть відбиратися і групуватися в необхідному інформаційному контексті. Якщо не відфільтрувати необхідні дані на етапі їх збирання, то згодом є проблематичним отримання потрібної інформації. Система інформації повинна бути розроблена так, щоб існувала певна одноманітність даних для групування і порівняння.

Зрозумілість і доступність інформації зводиться до того, що кожен робочий документ повинен містити інформацію, необхідну для обліку хеджування. Надмірна деталізація звітної інформації, її перевантаженість неважливими показниками ускладнюють розуміння звітності і у результаті перешкоджають достовірності обліку і ухваленню правильних рішень.

Наведемо найбільш доцільну, на нашу думку, інформацію, яка повинна бути розкрита в робочій документації для обліку операцій хеджування (визнання обліку хеджування та оцінка ефективності).

1. Декларація про відповідність операцій хеджування політиці підприємства.

Потрібно вказати, що операції хеджування здійснюються у відповідності до політики підприємства щодо управління ризиками та облікової політики (дати посилання на політику підприємства). Тому, насамперед, необхідно відобразити операції хеджування в обліковій політиці. Також необхідно розкрити цілі управління ризиками та стратегію хеджування ризиків підприємства.

2. Ідентифікація ризику.

Потрібно визначити природу хеджованого ризику (наприклад, ризик справедливої вартості, процентний, валютний, кредитний ризик чи ризик по акціях).

3. Вид хеджування. Щодо кожного інструменту хеджування зазначається наявність чи відсутність відповідного виду хеджування (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення виду хеджування

Вид хеджування	Так	Ні
Хеджування грошових потоків	V	-
Хеджування справедливої вартості	V	-
Хеджування чистих інвестицій	V	-

4. Дата визнання відносин хеджування. При цьому слід встановити дату визнання відносин хеджування. Дата встановлюється, коли визначено об'єкт хеджування, інструмент хеджування і проведений перспективний аналіз ефективності хеджування, який підтверджує його ефективність.

5. Опис інструменту хеджування (табл. 2). Важливим при цьому є відображення всіх необхідних для обліку даних і показників інструменту хеджування.

Таблиця 2

Опис інструменту хеджування

Походження інструмента хеджування	Вказується вид інструменту хеджування
Номер угоди	-
Сторони договору інструменту хеджування	-
Дата початку	-
Дата погашення	-
Валюта	-
Принципал	-
Грошові потоки, які мають бути отримані та сплачені, основа (наприклад, LIBOR) і строки здійснення проплат	-
Сума принципалу, визнана інструментом хеджування	-
Додатки (включають будь-яку іншу інформацію для пояснення походження інструменту)	-

6. Опис об'єкта хеджування (табл. 3). Нижчевказане стосується і об'єкта хеджування.

Таблиця 3

Опис об'єкта хеджування

Походження об'єкта хеджування	Вказується об'єкт хеджування
Номер угоди (якщо є)	-
Сторони за договором об'єкта хеджування	-
Дата початку	-
Дата погашення	-
Валюта, сума (і база, наприклад LIBOR)	-
Принципал	-
Сума, визнана об'єктом хеджування	-
Додатки (наприклад, якщо об'єктом хеджування при хеджуванні грошових потоків виступають високопрогнозовані майбутні продажі, то додаються прогнози продаж, які показують рівень визнаних об'єктом хеджування продаж по відношенню до всіх майбутніх продаж)	-

7. Тестування ефективності. Необхідним є опис методики визначення ефективності хеджування для цілей бухгалтерського обліку (табл. 4-5).

Таблиця 4

Перспективне тестування ефективності

Чи може ефективність хеджування бути надійно виміряна?	Так/ні
Очікування ефективності хеджування	Високоєфективне/неєфективне
Метод аналізу ефективності хеджування	Вказати, який метод застосовувався: - порівняння істотних умов; - доларової компенсації; - регресійний аналіз
За періодами чи кумулятивна оцінка	За періодами/кумулятивна
Частота тесту на ефективність хеджування	На кінець місяця/кварталу/року
Дата тестування	-
Результати тестування	Вказати % ефективності
Додатки (включають будь-які деталі розрахунку та результатів оцінки ефективності)	

Таблиця 5

Ретроспективне тестування ефективності

Чи може ефективність хеджування бути надійно виміряна?	Так/ні
Очікування ефективності хеджування	Високоєфективне/неєфективне
Метод аналізу ефективності хеджування	Вказати, який метод застосовувався: - порівняння істотних умов; - доларової компенсації; - регресійний аналіз
По періодах чи кумулятивна оцінка	По періодах/кумулятивна
Частота тесту на ефективність хеджування	На кінець місяця/кварталу/року
Дата тестування	-
Метод аналізу ефективності хеджування	Вказати, який метод застосовувався: - порівняння істотних умов; - доларової компенсації; - регресійний аналіз
Результати тестування	Вказати % ефективності
Додатки (включають будь-які деталі розрахунку та результатів оцінки ефективності)	

8. Облік операцій хеджування.

Слід описати – якщо хеджування є хеджуванням грошових потоків і результатом є визнання нефінансового активу чи нефінансового зобов'язання, чи прибутки і збитки перекласифікуються з капіталу в фінансові результати чи включаються в первісну вартість активу або зобов'язання при первісному визнанні нефінансового активу чи нефінансового зобов'язання.

9. Узгодження прибутку чи збитку, відображеного в капіталі, при хеджуванні грошових потоків і чистих інвестицій в зарубіжну організацію. (табл. 6).

Висновки. Наведені форми охоплюють достатньо багато важливих показників, що характеризують операції хеджування на підприємстві. Тобто дані форми зводять до єдності та систематизують показники операцій хеджування, які є важливими для облікового процесу та аналізу.

Використання даних форм внутрішньої звітності дозволить визначити коефіцієнти ефективності хеджування, а також за рахунок наявності

 Таблиця 6
Узгодження фінансового результату

Показник	Хеджування грошових потоків	Хеджування чистих інвестицій
Залишок прибутків/збитків в капіталі на початок періоду як результат ефективності хеджування, грн.	x	x
Ефективні прибутки і збитки, визнані в капіталі за період, грн.	x	x
Прибутки і збитки, перекласифіковані з капіталу за період, грн.	x	x
Залишок прибутків/збитків в капіталі на кінець періоду як результат ефективності хеджування, грн.	x	x

інформації щодо ефективності хеджування простежити структуру витрат та доходів за видами інструментів хеджування. В результаті керівництво буде володіти необхідною інформацією для прийняття рішення про операції хеджування. Крім того, дані форми забезпечують інформацією стосовно перспективного тестування хеджування протягом звітного періоду.

Використання робочих документів аналізу операцій хеджування дозволить:

- підвищити якість документування операцій хеджування;
- забезпечити контроль за хеджуванням;
- підвищити ефективність роботи бухгалтерської служби;
- організувати ефективний контроль над роботою асистентів аудитора;
- знизити витрати на проведення аналізу.

Перевага застосування запропонованих робочих документів – компактність і інформативність представлення зібраних даних при здійсненні аналізу операцій хеджування.

Визначальним чинником формування системи робочих документів на підприємстві є її економічна ефективність, а саме ті вигоди, які воно отримує від створення робочих документів за рахунок підвищення якості облікового процесу та ухвалюваних управлінських рішень. Впровадження і використання системи такої внутрішньої звітності вважається виправданим тоді, коли отриманий в результаті позитивний ефект перевершує потрібні для створення такої системи витрати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Соколов Я. В. Бухгалтерський учет: от истоков до наших дней : [Електронний ресурс] : [учеб. пособие для вузов] / Я. В. Соколов. – М. : Аудит; ЮНИТИ, 1996. – 638 с. – Режим доступу : http://88.86.72.250/htmldb/492/chapter_70.html.
2. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посіб. / В. В. Сопко, С. Г. Кім. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 440 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Організація обліку : підруч. для студ. спец. 7.050106 «Облік і аудит» вищ. навч. закл. / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська ; за ред. Ф. Ф. Бутинця. – 4-те вид., допов. і переробл. – Житомир : Рута, 2006. – 528 с.
4. Экономический словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mirslivare.com/content_eco/SORTER-DZHORDZH-6361.html.
5. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. М. Д. Корінка. – Фастів : Поліфаст, 2006. – 440 с.
6. Нападовська Л. В. Внутрішньогосподарський контроль

- в ринковій економіці : монографія / Л. В. Нападівська. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. – 224 с.
7. Ластовецький В. О. Виробничо-комерційний облік і внутрішньогосподарська (управлінська) звітність за центрами витрат і відповідальності / В. О. Ластовецький. – Чернівці : Місто, 2003. – 156 с., іл.: 5.
  8. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
  9. Соколов Я. В. Достоверный и добросовестный взгляд на бухгалтерскую информацию / Я. В. Соколов, М. Л. Пятое // Бух. учет. – 2007. – № 5. – С. 52-56.

УДК 658

Волков Д.П.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та аудиту підприємницької діяльності
Криворізького економічного інституту
«Криворізький національний університет»

РОЗВИТОК АНАЛІЗУ СИСТЕМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

У статті досліджуються проблемні питання щодо визначення основних ключових компонентів методики аналітичного дослідження торговельних відносин в сучасних умовах. Визначено відповідні параметри оцінки, відносно яких повинна проводитися характеристика системи торговельних відносин. Викладено пропозиції щодо уточнення методичних основ при проведенні оцінки структури товарообігу в алгоритмі здійснюваного аналізу.

Ключові слова: канали реалізації, націнка, ресурси, товарообіг, торговельні відносини.

Волков Д.П. РАЗВИТИЕ АНАЛИЗА СИСТЕМЫ ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ

В статье исследуются проблемные вопросы определения основных ключевых компонентов методики аналитического исследования торговых отношений в современных условиях. Определены соответствующие параметры оценки, в отношении которых должна проводиться характеристика системы торговых отношений. Изложены предложения по уточнению методических основ при проведении оценки структуры товарооборота в алгоритме осуществляемого анализа.

Ключевые слова: каналы реализации, наценка, ресурсы, товарооборот, торговые отношения.

Volkov D.P. DEVELOPMENT OF ANALYSIS OF TRADE RELATIONS

The article deals with the problematic issue of defining the basic techniques of the key components of an analytical study of trade relations in modern terms. Determined appropriate valuation parameters for which should be conducted characteristic of trade relations. Proposes clarifying methodological foundations in assessing patterns of trade carried out by the algorithm analysis.

Keywords: channel sales, margin, resources, trade, commercial relations.

Постановка проблеми. Динамізм конкурентного середовища та посилення ризиків невизначеності в Україні та світі в цілому загострили проблеми, пов'язані з виробничою діяльністю підприємств різних видів економічної діяльності. Така ситуація, у свою чергу, зумовила посилення актуалізації доцільності проведення наукових досліджень, спрямованих на пошук нових, оптимальних (з огляду на зазначену ситуацію) підходів до аналізу і оцінки системи торговельних відносин та її потенційно сильних та слабких сторін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий доробок у дослідженнях системи аналізу торговельних відносин здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Л.Т. Гіляровська, Б.Є. Грабовецький [1], Є.В. Мних [2], Г.В. Савицька, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет [3], але при цьому, як правило, поза увагою залишаються певні теоретичні та науково-практичні проблеми формування механізму аналізу системи торговельних відносин.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день питання щодо вимог, які пред'являються до механізму оцінки системи торговельних відносин для цілей управління, висвітлено на недостатньому рівні, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Постановка завдання. На підставі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в дослідженні основних складових, що формують базис методики аналізу системи торговельних відносин в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Товарний обіг по національній економіці в цілому відображається у статистичному обліку за допомогою ряду показників. Такими показниками є: товарні ресурси; товарообіг; реалізація товарів підприємствами; продаж на оптовому ринку продукції (товарів); роздрібний товарообіг; торговельна націнка.

Товарні ресурси визначаються як сума: товарних запасів у всіх підрозділах і ланках виробництва і обігу; імпорту (експорту); виробництва (відвантаження) товарів вітчизняними виробниками.

Товарні ресурси – початковий показник для всієї торговельної діяльності. В обіг вступають саме товарні ресурси і представляють вхід у систему товарного обігу. На виході знаходяться показники «використання товарних ресурсів»: задоволення економічних потреб (поточних виробничих, інвестиційних, споживчих) за рахунок придбання товарів вітчизняного виробництва і імпортних; експорт; запаси на кінець періоду [6, с. 14].

Між «товарними ресурсами» і «використанням товарних ресурсів» знаходиться процес товарного обігу, торгівлі, що встановлює взаємозв'язок між виробництвом і споживанням і забезпечує відтворення товарних запасів та здійснення зовнішньоторговельних зв'язків (експорт, імпорт).

Товарообіг визначається офіційно на макrorівні як вартість товарної маси, грошова виручка продавців і одночасно – витрати покупців на придбання товарів.